

Majavi temelji zakona

15. 03. 2025, 0.00

GREGOR BUTALA

Predlog novega zakona o varovanju kulturne dediščine, ki ga je ministrstvo za kulturo predstavilo na začetku leta, je naletel na številne kritike v strokovnih in akademskih krogih. Na Maistrovi so zdaj napovedali, da bodo njegovo vsebino popravili in dopolnili.

Ministrstvo za kulturo je pred časom pripravilo predlog novega zakona o varovanju kulturne dediščine, ki naj bi – kot so pojasnili takrat – zagotavljal bolj jasno pravno varstvo kulturne dediščine ter tako omogočil njeno lažje varovanje, prav tako naj bi s tem povezane postopke naredil preglednejše in preprostejše; poskrbel naj bi za vzpostavitev enotnega registra kulturne dediščine in na novo opredelil javni interes ter naloge javne službe. »Sistemska urejenost tega področja je trenutno nezadostna, kar ovira razvoj muzejev, saj ni ustrezne razmejitve med javno službo in tržno dejavnostjo,« je razložil državni sekretar na ministrstvu za kulturo **Matevž Čelik Vidmar** ob predstavitvi predloga.

Hkrati je veljavni zakon že razmeroma star, sprejet je bil leta 2008, v družbi pa je medtem nastala vrsta premen, ki zahtevajo posodobitve – od digitalizacije, ki se med drugim pomembno dotika tudi dela muzejev, pa do podnebnih sprememb, ki vse bolj ogrožajo tudi kulturno dediščino, so takrat še dejali na Maistrovi. Stroka je bila prenovi zakonodaje načeloma naklonjena, toda že ob predstavitvi je predlog naletel na mešane odzive: mnogi so tako pozdravili sveže poglavje o varstvu dediščine v izrednih razmerah, a opozarjali tudi na številne nedorečenosti v sicer več kot dvesto strani dolgem besedilu, med drugim v povezavi z delovanjem muzejev (muzejska stroka si je prizadevala za samostojen zakon o muzejih, vendar so na ministrstvu menili, da je enotna rešitev za celotno polje varovanja dediščine bolj smiselna). Še več pripomb k predlogu pa se je zvrstilo v javni razpravi, ki je bila odprta do konca januarja – letele so zlasti na terminološko zmedo, vsebinske nedoslednosti in zmanjševanje vloge stroke, manjkali niso niti pozivi k njegovemu umiku.

Trenutni predlog novega zakona o varovanju kulturne dediščine je po mnenju vrste strokovnjakov pripravljen površno in v številnih pogledih celo znižuje raven skrbi za kulturno dediščino. Foto: Luka Cjuha

»Ozek in omejen pogled«

Na predlog zakona je sicer prišlo 70 odzivov različnih organizacij in posameznikov, kritične opazke so na primer prispevali na **filozofski fakulteti**, v Slovenskem umetnostnozgodovinskem društvu in Slovenskem arheološkem društvu, v **SAZU** ter Zbornici za arhitekturo in prostor Slovenije. Nekateri od njih so svoje pomisleke te dni tudi javno predstavili. »Po naših ocenah predlog izrazito zmanjšuje stopnjo varstva kulturne dediščine v primerjavi z obstoječim zakonom,« je v imenu več akademskih institucij poudaril **Matej Klemenčič**, sicer predsednik strokovnega sveta Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in član izvršnega odbora Slovenskega umetnostnozgodovinskega društva. »Čeprav sedanji zakon vsekakor potrebuje popravke, je ta zakonski predlog neustrezen; zato ministrstvo pozivamo, da ga umakne, primerno popravi, uskladi s ključnimi deležniki ter znova ponudi v javno obravnavo.« Kot je dodal, se zdi, da je predlog nastal na hitro in s sila omejenim pogledom na kulturno dediščino, ne da bi bila v njegovo pripravo vključena širša stroka s področja varstva dediščine in muzeologije.

Vseh težav predloga je po njegovih besedah preveč, da bi jih našteali. »Na splošno pa bi lahko dejali, da omejuje raziskovalne dejavnosti na področju dediščine, znižuje stopnjo njenega varstva in obenem poenostavlja postopke za uničenje nepremične kulturne dediščine, zmanjšuje strokovno avtonomijo javne službe za varstvo kulturne dediščine ter pomanjkljivo opredeljuje muzejsko službo.« Tako naj bi po novem število in meje območnih

enot Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije določal minister, ne da bi za to potreboval strokovno podlago, četudi je zavod samostojna pravna oseba, ki ni organ v sestavi ministrstva; ukinja se tudi služba za kulturno dediščino, ki zdaj usklajuje delo posameznih enot.

Znižana raven varovanja

Kot je med drugim opomnil **Predrag Novakovič**, predsednik Slovenskega arheološkega društva, je raven varovanja arheološke dediščine oziroma njenega potenciala v predlogu močno znižana, saj ta »razne obvezne napotke spreminja v zgolj priporočila«, ravno tako pa ta »ozko pripravljeni dokument« na kulturno dediščino gleda zgolj z vidika varovanja, zanemarija pa znanstvenoraziskovalno dejavnost, ki je v njem skoraj spregledana in v nekaterih pogledih celo onemogočena, ko gre za izobraževalne ali muzejske ustanove.

Jana Puhar, kustosinja arheologinja v Posavskem muzeju Brežice, pa dodaja, da zakonski predlog pušča odprta vsa ključna vprašanja muzejev, od organiziranosti ali financiranja do pristojnosti. »Vse to prelaga na posebno uredbo, ki naj bi bila pripravljena z enoletnim zamikom in katere vsebina je v celoti neznana,« je poudarila.

Predlog pušča odprta vsa ključna vprašanja muzejev, kot so organiziranost, financiranje in pristojnosti, vpeljuje pa pojem mreže muzejev, ki sploh ni pojasnjen.

Jana Puhar, kustosinja arheologinja v Posavskem muzeju Brežice

Na ministrstvu za kulturo so se na morje kritik odzvali v pomirjujočem tonu: »Javna razprava je pokazala različna razumevanja obstoječega zakona ter prinesla vrsto pomembnih pripomb in predlogov za izboljšave, ki bodo bistveno prispevali k nadgradnji končnega besedila zakona.« Kot so povedali, sta zdaj na vrsti uskladitev predloga in njegova dopolnitev s ključnimi prejetimi pobudami, še posebej natančno pa se bodo posvetili pripombam, ki se nanašajo na ureditev arheoloških raziskav, področja muzejev, delovanja Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in pa pravic lastnikov. »V usklajevanjih bodo neposredno sodelovali strokovnjaki in strokovne organizacije,« so še zatrdili na Maistrovi.